

Ömer Faruk Çolak
İktisat Toplum Dergisi Editörü
ofc1962@gmail.com

Sürekli Durgunluk ve Tüketim

Artık İTD yazılarımı "ayın ekonomi politiği" başlığını taşıyacak olan bu köşeden okuyacaksınız. Köşenin başlığını "ayın ekonomi politiği" koymamın üç nedeni var. İlki iktisat teorisinden üretilen politikaların iktisatçıları, teknokratlar ve politikacılar ile birlikte oluşturulmasıdır. İkinci neden ise, iktisadi diğer sosyal bilim alanlarından kopararak yapmanın doğru olmadığını düşünmemdir. Son neden ise bu köşede ayın zamana aylık ekonomik gelişmeleri de ele alacak olmamdır.

Giriş

Geçen yıl iktisat yazısına bir solumluk getirmeye çalışan Thomas Piketty, ekonomi politik üzerine şöyle bir yorum yapıyor: "Ben ekonomiyi tarih, sosyoloji, antropoloji ve siyaset bilimi gibi sosyal bilimlerin bir kolu olarak değerlendiriyorum. Ekonomi bilimi ifadesinden pek hoşlanmıyorum, bana aşırı derecede küstahça geliyor, zira bu ifade ekonominin diğer sosyal bilimlerden daha bilimsel olduğu gibi bir iddiayı taşıyor. Ben daha çok "ekonomi politik" ifadesini tercih ediyorum, modası geçmiş gibi görünse de, sosyal bilimler içinde ekonominin kendine özgü ve kabul edilebilir tek farkını güzel yansıtıyor: Bu fark, ekonominin politik, normatif ve ahlaki hedefleri olmasıdır (Piketty, 2014:628).

Bu bakış açısı ile Neoklasik iktisadın, iktisat teorilerini fizik teorilerine benzetme çabasının sonuç vermediğini söyleyebiliriz. Ancak denendi. Aslında Neoklasik iktisatçıların da böyle bir amacı yoktur. Yani adı büyük iktisatçıların önemli bir bölümü varmış gibi davrandılar, ve de buna göre teori ürettiler (iktisat teorisini mal gibi üretilmesini söylemem bilinçli-

dir). Bu davranış biçimi koca iktisat teorisini külliyyatının tamamına yakının da böyle oldu. Yani nereden başlasak, nereden baksak aynı yapıyı görmekteyiz.

Başta dönelim, biz akademisyenler elimize düşen öğrencilere yüzyıldan fazladır dış ticaret dersinde teori diye anlattığımız mutlak üstünlükler, karşılaştırmalı üstünlükler ve devamının, aslında tüm hedefi dış ticaretin serbest olması dayatmasıdır. Eğer sanayi devrimi İngiltere'de atağa kalkmasa, eğer yünlü kumaş üretimi İngiltere'de yapılmıyorsa, A. Smith, D. Ricardo bu görüşleri savunurlar mı idi. Pek mümkün değildir. Çünkü A. Smith 1776'da Ulusların Zenginliğini yayınladığında İngiltere Merkantilizm ile yolunda ilerliyordu. Diğer yandan serbest ticaretin savunucular çitleme hareketine girişirler iken, nedense hep korumacı olmuşlardır. Yine 1980'li yılların başında sermaye hareketlerinin önündeki engelleri kaldırmaya yönelik teoriler (McKinnon-Shaw gibi) tasarlanırken, hedef yine aynı idi, bu seferde mal yerine sermaye ihraç etmek, hem de bunun kontrolünün sermayeye ihraç edenlerin elinde bulunmasını istiyorlardı.

Uzun bir giriş oldu, ama baştan belirt-

mek istedim, bu köşedeki bakış açımız böyle olacak. Her hangi bir uluslararası kurumun, ülkenin; aldığı her iktisadi karara, bu karara temel teşkil eden iktisat teorisine Şeytanın Avukatı titizliği ile bakacağız.

Kriz ve Durgunluk

Yaşı otuz ve üzerinde olanlar Türkiye'de 2001 krizini canları acıyarak anımsıyorlardır. Çünkü krizde ya kendileri, ya anne ve babaları işsiz kaldı, ya da sahip oldukları firma battı. Krizleri anımsamak iyidir, çünkü gelen, gelecek olan krizleri daha kolay algılayabiliriz, ona göre tepki veririz. Batılı ülkelerin yurttaşları bu konuda daha hassaslardır. Kriz döneminde doğmamış olanlar bile yaşananlar üzerine okuma yaparak, dersler çıkarmaya çalışırlar. Buna rağmen hata yapıyorlar, çünkü iktisadi davranışlar, olgular, iktisat teorilerine uygun olmayabiliyor, yani iktisadın yasaları fizik yasaları gibi işlemiyor. 2007/2008 krizin nedenleri ve sonuçları üzerine oldukça yüklü bir yazın oluştu. Buna rağmen krizin hala neden devam ettiği sorusu yanıtlanabilmiş değil. Bundan dolayı XXI. yüzyılın ilk çeyreğinde dünya ekonomisi-

Tablo 1: Kriz Öncesi ve Sonrasında Büyümenin Kaynakları: Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

Büyüme Oranı (2016 2.Ç)	10 Yıl Vadeli Tahvil Faiz Oranı*
ABD	1,3
İngiltere	2,1
Japonya	0,8
Almanya	1,7
İtalya	0,7
Fransa	1,3
Çin	6,7
Hindistan	7,1
Rusya	-0,6
Euro Alanı	1,6
Türkiye	3,1

Kaynak: OECD Quarterly National Accounts, 20 May 2016 ve The Economist 22-28 October 2016.
*DİBS faiz oranı, Ekim 2016.

2016 yılının ilk yarısında gelişmiş ülkeler yine düşük bir büyüme performansı sergilediler. Son iki yıldır düşük oranlı büyüme kervanına gelişmekte olan ülkeler de eklendi. Çin bu ülkelerin başını çekiyor. 2010 yılına değin %10'un üzerinde büyüyen Çin, son iki yıldır ancak %7 dolayında (çoğu çeyrekte bunun da altında) bir artış sağlayabildi, 2016 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde de %6,7 oranın-

da büyüebildi. Çin'in yanı sıra Rusya, tek adam yönetimi altında izlediği dış politika ve petrol fiyatları nedeni ile teklemeye başladı ve 2015 yılında ekonomileri küçüldü, 2016 yılının ikinci çeyreğinde Rusya ekonomisi %0,8 küçüldü.

Ekim ayı içinde OECD tarafından açıklanan büyüme rakamları gelişmiş ülkelerin 2015 yılına benzer bir büyüme performansı ile karşı karşıya olduklarını gösterdi. 2016 yılının ikinci çeyreğinde OECD ülkeleri 2016 yılının ilk çeyreğine göre %0,3, 2015 yılının aynı çeyreğine göre ise %1,6 büyüdü. Bu oranlar 2015 yılının gerisinin kaldı. 2015 yılının ikinci çeyreğinde OECD ülkeleri bir önceki çeyreğe göre %0,4, 2014 yılının ikinci çeyreğine göre de %2,3 büyümüşlerdi. Euro alanı ülkeleri de parasal genişlemeye rağmen yine 2015 yılının gerisinde kaldılar ve 2016 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %0,3 büyüydüler. Bir başka parasal genişlemeci ülke Japonya'da da benzer bir gelişme yaşandı. 2016 yılının ilk çeyreğine göre ikinci çeyrekte büyüemediler. Büyüme oranında istikrar sağlayan ülkeler görece olarak ABD ve İngiltere oldu. ABD yılın ikinci çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %0,3, 2015 yılının ikinci çeyreğine göre %1,2 büyüdü. İngiltere'de bu dönemlerde sırası ile %0,6 ve %2,2 oranında GSYH'da artış sağladı (OECD, 2016a).

Büyüme oranının bu düzeylerde kalması küresel ekonominin başrol oyuncularının durgunluğun kısıyında olduklarını gösteriyor. Çünkü faiz oranları yukarıda vermiş olduğumuz tablodan da görüleceği üzere birçok ülke de yerlerde sürünmesine rağmen, yatırımlarda, tüketimde artış oranları oldukça sınırlı düzeyde kalmaya devam ediyor. 2016 yılının ilk çeyreğinde OECD ülkelerinde tüketimin büyüme katkısı %0,3, yatırımların katkısı ise ancak %0,1 oldu (OECD, 2016b). Bu rakamlar faiz oranı sıfıra yakın iken, neden yatırımlar ve tüketim artmıyor sorusunu gündeme getirmektedir. Yanıtı Keynes'in modelinde buluyoruz. Çünkü yatırım ile faiz oranı arasındaki negatif ilişki (korelasyon) kopmuş durumda. Fed ve Avrupa Merkez Bankası (ECB) ile Japon Merkez Bankası (BoJ)'ün parasal genişleme (parasal ralli) politikaları sonrasında ortaya çıkan düşük faiz oranına rağmen gelişmiş ülkelerde ekonomide canlanma sağlanamadı.

Bu dünya ekonomisi için yeni bir durum değil. John Maynard Keynes, İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi (The General Theory of Employment, Interest, and Money) adlı kitabında 1929 krizi için benzer bir kurguyu anlatmıştı. Daha sonra onun izinden gidenler bunu likidite tuzağı olarak adlandırdılar. Likidite tuzağı özü itibarı ile para politikasının yetersiz olduğu durumu ifade etmektedir. Yani para arzının artırılması ekonomide yatırımları, tüketimi, enflasyonu yukarı doğru çekmemektedir.

Keynes bunu gördüğü için 1929 Krizinde Başkan Roosevelt'e devletin ekonomiye müdahale etmesi tavsiyesinde bulunmuştu. Roosevelt bu öneriyi dik-kate almış ve ABD'de "New Deal" politikaları dev-reye sokmuş, maliye politikaları yoluyla, özellikle de kamu harcamaları artırılarak, Kriz, birazda II. Dünya Savaşı'nın da yardımı ile çözülmüştü¹.

2007 krizinde ABD her iki politikayı da, yani bir taraftan parasal kolaylaştırma (para arzı artışı) ile para politikasını, bir taraftan da kamu harcamaları artırılarak maliye politikasını kullandı. Bu politika-lar ABD'de kısmen işe yaradı. ABD ekonomisinde 2010 yılından itibaren büyüme yeniden başladı.

Bu süreçte AB'de gecikmeli olarak parasal geniş-leme kervanına katıldı, ancak ABD gibi sonuç ala-madı. 2015 yılında AB ve Euro alanında beklenen büyüme oranları yakalanamadı. Benzer şekilde Ja-ponya'da parasal genişlemeye rağmen ekonomisin-de canlanmayı sağlayamadı.

Sürekli Durgunluk Üzerine Tartışmalar

Bu durumun uzun dönemdir devam etmesi iktisat-çıları da yeni arayışlara itti. Bu arayışın ucu yine Keynesyen iktisada dayandırıldı. ABD'li iktisatçı ve eski Başkan danışmanı Larry Summers, Alvin Hansen'in 1939 tarihli "Economic Progress and Declining Population Growth", makalesi ile 1938 tarihli "Full Recovery or Stagnation" adlı kitabın-dan yola çıkarak yaşananları "sürekli durgunluk" olarak nitelendiren arka arkaya makaleler yazdı. Bu yaklaşımı benimseyenler ya da karşı çıkanlar tartış-maya destek verdiler.

Hansen ekonomik gelişme için teşvikler, nüfus artışı ve yeni yerleşim alanları ve kaynakların keşfini öncü göstergeler olarak belirlemişti. Hansen nüfus artışın-ın ekonomik gelişme için zorunlu görür, ekonomi açısından en önemli sorununda tam istihdama ulaş-mak olduğu görüşündedir. Hansen nüfus artışını öne çıkartırken, bunun yaratacağı tüketim ve yatırım art-ışının sağlayacağı sermaye birikiminin altını çizer (Hansen, 1939:2-9). Hansen' in görüşleri de tümü ile günümüz açısından geçerlilik göstermemektedir. Çünkü nüfusun hızlı artmasına, teknolojik gelişme-lere rağmen sürekli durgunluk yaşanmaktadır.

Büyüyememe ya da düşük oranlı büyüme olarak tanımlanan sürekli durgunluk üzerine iktisatçılar arasında başlayan tartışmada düşük faiz oranının yarattığı etkiler öne çıkmıştır. Sermaye hareketle-rinin önündeki engellerin kalkması ile türev piya-saların montanı hızla yükseldi. Bunun sonucunda da faiz oranları düşmeye başladı. Sonuçta gelişmiş ülkelerden başlayarak borçlanma oranı hızla yük-seldi. Üstelik sadece kamu kesimi değil, özel sektör

ve hanehalkı da ciddi biçimde borçlandı. ABD'de kamu kesimi borçlanma oranı (Borç stoku/GSYH) 2008 yılında %41 iken oran 2015 yılında %74'e ulaştı. Bu borçlanma oranı aynı yıllar için Euro bölgesinde %47'den, %70'e, Japonya'da %95'den, %126'ya kadar yükseldi (Summers, 2016:2). Bu borçlanma oranları sonrasında kriz ile birlikte 10 yıl vadeli devlet tahvili faiz oranları 2016 yılında ABD %1,76, Almanya'da %0,4, Japonya'da nega-tif düzeye geriledi. Kriz ile birlikte kısa vadeli faiz oranlarındaki gelişme de benzer bir eğilim gösterdi.

Faiz oranlarının düşmesine rağmen yatırımların art-maması iktisatçıların iktisadi doktrinler tarihi kitap-larına yeniden başvurmalarına neden oldu. Karşıla-rına ilk önce K. Wicksell'in ödünç verilebilir fonlar teorisi çıktı. Wicksell uzun zamandır, para teorisi kitaplarında bile yer almıyordu. Dolayısıyla birçok iktisatçı için söyledikleri yeni idi. Wicksell klasik iktisada bağlı olmasına karşın faiz oranına yakla-şımı ile Keynes'in "sermayenin marjinal etkinliği" kavramına öncülük etmişti.

K. Wicksell analizinde öne çıkan faiz oranı, doğal (nötr) faiz oranıdır. Doğal faiz oranı yatırım tasarruf eşitliğini sağlayan faiz oranıdır. Wicksell'e göre bu faiz oranı banka kredi faiz oranının üstünde olur-sa yatırımlar ve kredi talebi artar (Summers, 2016). Buna karşın eğer banka faiz oranı doğal faiz oranının üstünde kalırsa yatırım ve kredi talebi azalacaktır. Burada yatırım ve kredi talebini birlikte kullanıyo-ruz. Çünkü Wicksell yatırımı ödünç verilebilir fon talebi (kredi talebi), tasarrufu ise ödünç verilebilir fon arzı olarak ele almaktadır. Doğal faiz oranı ile kredi faiz oranının eşitliği halinde yatırım-tasarruf eşitliği de sağlanmış olmaktadır. Wicksell'in anali-zinde sonuçta doğal faiz oranı yatırımdan beklenen getiri oranıdır (Ertuğrul, 2014:582).²

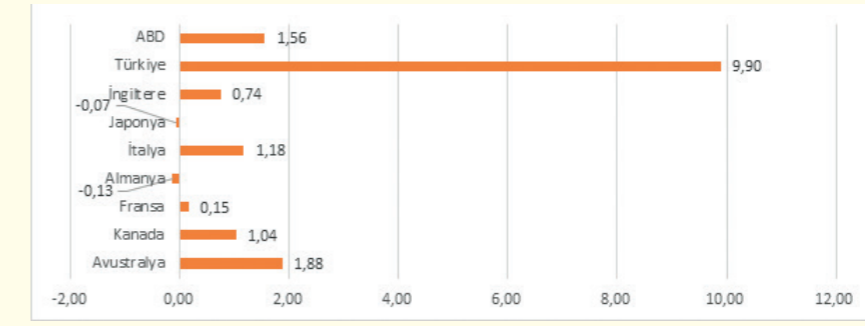
Dolayısıyla doğal faiz oranının kredi faiz oranının altına düşmesi kredi talebini-yatırımı azaltmaktadır. Buradan yıla çıkarak küresel kriz döneminde faiz oranlarının çok düşük olmasına rağmen yatırımlar-ın artmamasının nedeni yatırımın getirisinin düşük olmasıdır. Biz buna bir de geleceğe ilişkin beklenti-lerin olumsuzluğunu da katmalıyız.

Yazı içerisinde verdiğimiz dünya faiz oranları gra-fiği incelendiğinde Wicksellyen yaklaşımın oldukça açıklayıcı olduğu söylenebilir. Ancak sürekli dur-gunluğa tek bir bakış açısı ile yaklaşılmamaktadır. L. Summers süreki durgunluğa yönelik yaklaşımları dört başlık altında toplamaktadır:

- Carmen Reinhart Kenneth Rogoff'un borç teorisi (debt overhang),

- Robert Gordon'un arz yönlü yaklaşımı,

■ Grafik 1: Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye'de Kısa Vadeli Faiz Oranı, Ekim 2016

Kaynak: OECD veri tabanı. Erişim tarihi 29 Ekim 2016.

- Ben Bernanke'nin tasarruf fazlalığı (savings glut) yaklaşımı,

- Paul Krugman'ın likidite tuzağı yaklaşımı.

Bu yaklaşımların tümünde belli farklılıklar var. Bundan dolayı bir toplulaştırmaya gitmek daha anlamlı olabilir. Rogoff ve Gordon'un yaklaşımlarını neoklasik, Bernanke ve Krugman'un yaklaşımlarını Keynesyen yaklaşımlar olarak nitelendirebiliriz. Reinhart ve Rogoff'un sürekli durgunluğunun nedenini borç yüküne, Gordon verimlilik düşüşünün neden olduğu arz yetersizliği ile birlikte gelen talep yetersizliğine, Bernanke gelişmekte olan ülkeler kaynaklı tasarruf fazlalığına ve Krugman likidite tuzağına bağlamaktadır (Summers, 2016).

Türkiye Sürekli Durgunluğun Neresinde?

Buraya kadar dünyayı yazdık. Türkiye bu ülke-ler düzeyinde olmasa da, yetersiz büyüme sorunu ile karşı karşıyadır. 2012 yılından bu yana Türkiye bir türlü potansiyel büyüme oranı olarak görülen %5'lik büyüme oranını yakalayamadı. 2011 yılında %8,8 büyüdükten sonra oran hep %5'in altında kaldı. 2012-2015 döneminde en yüksek büyüme oranı %4,2 ile 2013 yılında yaşandı.

Bu dönemde iç talep ağırlıklı, özellikle de tüketim harcamalarına dayanan bir büyüme trendi ortaya çıktı. Yatırım harcamalarındaki değişti istikrarsız bir seyir izledi. 2012 ve 2014 yıllarında pozitif büyüme oranına rağmen yatırım harcamaları sırasıyla %2,7 ve %1,3 azaldı. 2016 yılının ikinci çeyreğinde yatırı-m harcamaları %0,6 azaldı.

Tüketim Üzerine

Dünya ticaret hacmi 2016 yılının ilk yarısında %1,7 büyüdü. Bu oran hayal kırıklığı yarattı ve 2017 yılında ticaretteki büyüme hedefinin de %1,8'e çekilmesine neden oldu. Dış ticaretin artması için üretimin, tüketimin artması gerekir ki, bir ülke

ithalat diğeri de ihracat yapabilsin.

Bunun için ülkenin GSYH'daki büyüme ne kadar yüksek ve istikrarlı olursa, reel döviz kuru ne kadar olması gerektiği düzeyde olursa, o ülkenin dış ticaret hacmi de istikrarlı olur.

Dış ticarete ihracat yönüyle bakalım ve örnekleyelim. Eğer Almanya'nın büyüme oranı yüksek olursa Türki-

ye'nin Almanya'ya ihracatı da o kadar yüksek olur. AB ülkelerinde kriz ile birlikte büyüme oranı düşük düzeylerde seyrettiği için Türkiye'nin AB'ne ihra-catı yerinde saydı ve AB'nin toplam ihracat içindeki payı 2016 yılında %46,5 düzeyinde kaldı.

İhracatın artması için tüketimin artması önemli. Tüketimin artması yurtiçi talebin artması için de zorunlu. Eğer yurtdışı talep –ihracat- artmıyorsa ekonomik büyüme için yurtiçi talebin artması tek alternatif haline geliyor. Yurtiçi talebinde birincil harcama kalemi hanehalkı tüketim harcamaları. Bunun için öyle uzun boylu araştırma yapmadan, 2016 yılı Türkiye gerçekleştirmelerini verelim. 2016 yılının ilk iki çeyrek dönemimde büyüme oranları %4,7 ve %3,1 olurken, yurtiçi yerleşiklerin tüke-tim harcamalarındaki artış sırasıyla %7,1 ve %5,2 oldu. Tüketim harcamalarının GSYH içindeki payı da %70,9 ve %66'ya yaklaştı. Yani Türkiye'de bü-yümenin ana belirleyicisi tüketim harcamalarıdır.

İktisat teorilerinin tüketime bakışı farklıdır. Bunları burada özetlemek istemiyorum (meraklı okuyucular için G. Mankiw'in Makro Ekonomi kitabını önerim). Sentezci bir bakış ile tüketim, harcanabilir gel-ir ve faiz orana bağlıdır diyebiliriz. Yani gelirin artarsa ve/veya faiz oranları düşerse (yani tasarruf yapmanın ödülü azalır) borçlanma maliyeti azal-dığı için, daha fazla tüketim yapabilirsiniz.

Bankacılık sektörü için hanehalkına/bireylere kredi vermek hep avantajlı olmuştur. Çünkü yüksek faiz marjı elde ettikleri gibi, ekonomide durum çok kötü değilse hanehalkı borcuna sadıktır. Bankalar bunu bildiği için bireysel kredileri sürekli çeşitlendirerek daha fazla fonlama yapmak yani sizi borçlandırmak isterler. Örneğin ülkemizde artık "kurban kredisi" bile verilmekte, yani ibadette taksit, taksit ve faiz ödeyerek yapılı hale gelmiştir.

■ Tablo 2: Türkiye’de Büyüme Oranı ve yatırım-Tüketim Harcamalarındaki Değişim

Yıllar	GSYH Büyüme Oranı (Yüzde)	Tüketim Harcamaları Büyüme Oranı (Yüzde)	Yatırım Harcamaları Büyüme Oranı (Yüzde)
2001	-5,7	-6,6	-30,0
2002	6,2	4,7	14,7
2003	5,3	10,2	14,2
2004	9,4	11,0	28,4
2005	8,4	7,9	17,4
2006	6,9	4,6	13,3
2007	4,7	5,5	3,1
2008	0,7	-0,3	-6,2
2009	-4,8	-2,3	-19,0
2010	9,2	6,7	30,5
2011	8,8	7,7	18,0
2012	2,1	-0,5	-2,7
2013	4,2	5,1	4,4
2014	3,0	1,4	-1,3
2015	4,0	4,5	4,0
2016	3,1	5,2	-0,6

Kaynak: TÜİK veri tabanı.
*2016 yılı ikinci çeyrek verileridir.

Bireyler tüketim yaparak haz elde eder/fayda sağlar. Bundan dolayı da sürekli ihtiyaç üretirler. Sosyolojik olarak üç etki öne çıkar: Sürü (bandwagon), züppe (snob) ve gösteriş (Veblen) etkisi (Leibenstein,1950). Sürü etkisini herkesin akıllı telefon kullanması, züppe etkisini telefonu meşhur markalardan alınması, gösteriş etkisini ise telefonun altın kaplamalı alınması olarak açıklayabiliriz³. Küresel kapitalizm sürekli bu etkileri kullanarak tüketim harcamalarını teşvik eder. Gelir yetmeyince bankalar devreye girer, borçlanarak tüketim yaparsınız. Bu zincir nedeni ile kriz başladığında hanehalkı borçlanma oranları gelişmiş birçok ülkede %80’i aşmıştır.

Şimdi Türkiye’de hükümet tüketim harcamalarını artırıp, böylece toplam talep ve büyüme oranını yükseltmek istiyor. Bunun için bireylerin düşük maliyetli krediye erişim olanaklarını artırmaya yönelik düzenlemeler yapıyor.

Tüketiciler bu akıntıya kapılırlar ise, geleceklerini tüketmiş olacaklardı.Ancak son verilere göre konut dışında bu teşviklere kapılıp, krediye hücum eden pek yok. Ekim ayı itibari ile tüketici kredileri 2015 yılının

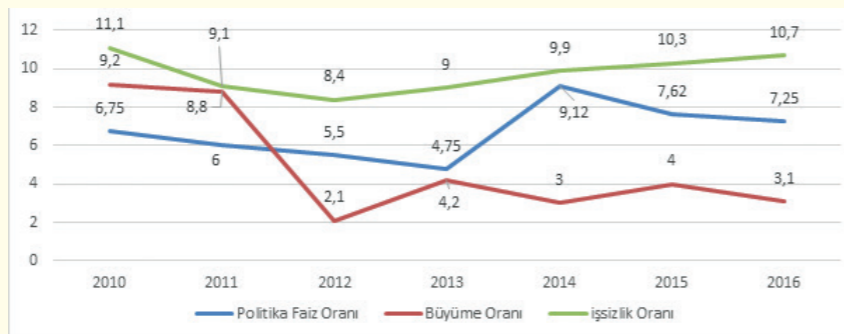
Ekim ayına göre %6,67 arttı. En fazla kredi talebi artışı %11,86 ile konut kredilerinde gerçekleşti. Taahhüt kredilerindeki kredi plasmanı artışı ise %0,18’de kaldı. Tüketicilerin kredilendirme davetine icap etmemelerinin ana nedeni borçlanma oranının yüksek olması. Oran belki AB üyesi ülkeler ve Çin kadar yüksek değil, fakat çok hızlı arttı. 2003 yılında Hanehalkı Borç Stoku/Harcanabilir GSYH oran %7,5 iken, borçlanma oranı 2016 yılında %55’e yaklaştı.

Sonuç

Büyüme ve borç sorunu biri birinde ayıramayız. Bunu yapınca da işin içine finansal sistemi, piyasaları katmak durumundayız. Birçok ülkede yatırım ve tüketim harcamalarındaki istikrarsızlığın ana nedeni uluslararası sermaye hareketleri ve onun neden olduğu yüksek borçlanma düzeyi. Borçlanma sorunu çözülmeden büyüme sorunu da çözülemez. IMF bile bu yıl Yunanistan’ın borçlarının bir kısmından bankaların vazgeçmelerini (af diyemiyorum, af edilmek için suçlu olmak gerekir) istedi. Bu elbette palyatif çözümdür. Asıl yapılması gereken finansal sistemin vergilendirilmesi ve dünya servetinin %60’ını elinde bulunduran kaymak sınıfından servet vergisi alınmasından geçiyor.

Türkiye içinde benzer bir durum söz konusudur. Üstelik hanehalkı borçlanmasının %44,5’i konut kredisi ağırlıklıdır. Yani borçlanmanın vadesi uzundur. Dolayısıyla hanehalkını borçlandırarak tüketimi artırmak mümkün değildir. Çünkü hanehalkı gele-

■ Grafik 2: GSYH Değişim Hızı, İşsizlik Oranı ve Politika Faiz Oranı

Kaynak: TÜİK ve TCMB veri tabanı.

ceğini (gelecek gelirini) şimdiden tüketmiştir. Bundan dolayı yurtiçi talebi tüketim kaynaklı daha fazla artırmak zor gözükmektedir.

Yatırımların artması için ise üç temel kısıt öne çıkmaktadır. Bunlardan birisi imalat sanayinde (özellikle KOBİ’lerde) karlılık oranının düşük olması, ikincisi özel sektörde reel sektörde yüksek borç oranına sahip olması ve son olarak ülke ekonomisine ve politik yapısına olan güvensizliğin yüksek olmasıdır.

Hükümette bunun farkında olmalı ki, Orta Vadeli Programda (OVP) mega projelere ağırlık verileceği ifade edilmiştir. Bunun finansmanı da kurulan Türkiye Varlık Şirketi (TVŞ) olacak gibi gözükmektedir. TVŞ’nin ana finans kaynakları işsizlik sigortası ve kurulmaya çalışılan kıdem tazminat fonu olacak.

Türkiye’de uygulanan iktisat politikasının önce geçmiş tükettiğini söyleyebiliriz. Bununla kastımız yapılan özelleştirmelerdir. Özelleştirilen KİT ve İDT’ler miras idi. 2002-2016 arasında bu miras tüketildi. Üstelikte bu çok kaba yapıldı. Elde edilen gelirler yeni kamusal yatırımlara yöneltilmedi. Şimdi ise geleceği tüketmeye yönelik politikalar üretiliyor.

Son Notlar

1. Barry Eichengreen, Hall of Mirror adlı kitabında Fed’in 1929 Krizi ile 2007-2008 Krizine müdahale etme öykünü çarpıcı bir şekilde anlatmaktadır. Kitap bugünlerde “Aynalı Salon” adı ile Efil Yayınevi tarafından yayımlanıyor.
2. İktisat teorisine tarihsel boyutla yaklaşan ve teorik gelişimi anlatan Ahmet Ertuğrul’un “Ekonomik Teorinin ve Analizinin Tarihi” kitabı bu konuda temel başvuru kaynağı niteliğindedir.
3. Bu etkilerin kuramsal temeli için Leibenstein H., 1950’ye bakılabilir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Eichengreen, Barry, 2015 Secular Stagnation: The Long View, American Economic Review: Papers & Proceedings, Vol:105, Number,5, pp. 66–70, <http://dx.doi.org/10.1257/aer.p20151104>.
- Eichgreen, Barry, 2016,Aynalı Salon, Efil Yayınevi, çıkıyor.
- Ertuğrul, Ahmet, 2014,Ekonomik teori ve Anlizin Tarihi, Efil Yayınevi.
- Robert, J. Gordon, 2015, “The Economics Of Secular Stagnation: A Supply-Side View”, American Economic Review: Papers & Proceedings 2015, Vol: 105, Number:5, pp. 54–59, <http://dx.doi.org/10.1257/aer.p20151102>.
- Hansen, Alvin (1938), Full Recovery or Stagnation, New York: W.W. Norton & Co.
- Hansen, Alvin H. 1939. “Economic Progress and Declining Population Growth.” American Economic Review ,29 (1),pp.1–15.
- Leibenstein H., 1950, “Bandwagon, Snob, and Veblen Effects in the Theory of Consumers’ Demand”, The Quarterly Journal of Economics, Vol. 64, No. 2, May, 1950), pp. 183-207.
- OECD, 2016a, GDP Growth - Second quarter 2016.
- OECD, 2016b, Contributions to GDP growth: second quarter 2016, Quarterly National Accounts.
- Summers, Lawrence H., 2014, “U.S. Economic Prospects: Secular Stagnation, Hysteresis, And The Zero Lower Bound”, Business Economics, Vol. 49, No. 2, Pp.65-73.
- Summers Larry H., 2016, “The Age of Secular Stagnation:What It Is and What to Do About It”, Foreign Affairs, Vol:95, Number:2, pp.2-10.
- Piketty, Thomas, 2014, Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital, T. İş Bankası Yayını.